

АНОТАЦІЯ

Паска А. В. Музейна педагогіка як засіб формування освітнього простору закладів вищої освіти України (90-ті рр. ХХ – перша чверть ХХІ ст.).

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, Міністерство освіти і науки України, Івано-Франківськ, 2025.

Дисертацію присвячено дослідженню особливостей розвитку музейної педагогіки як наукової педагогічної дисципліни та освітньої технології у сфері практичної діяльності музеїв закладів вищої освіти України упродовж 90-х років ХХ – першої чверті ХХІ століття. Зазначений період був надзвичайно вагомим і насиченим в аспекті впровадження в музейний простір нових ціннісних українознавчих установок, формування наукового світогляду, патріотизму, національної ідентичності студентської молоді засобами музейної педагогіки. Музеї інститутів, академій, університетів стали справжніми науково-дослідницькими, навчально-методичними та культурно-просвітницькими підрозділами у системі вищої освіти України.

Попри наявність значного масиву вітчизняних досліджень, у яких розглядаються окремі аспекти окресленої проблематики, рівень її наукового опрацювання все ще не можна вважати достатнім. Узагальнення даних про процеси становлення українського музейництва та результати аналізу наукових джерел виявили низку суперечностей, що потребують усунення на різних рівнях наукового пошуку, зокрема між:

- унікальною етнокультурною, освітньою, науковою, академічною спадщиною українського народу, створеною впродовж багатьох століть, та недостатньо повним і систематичним використанням її потенціалу в музейно-педагогічній діяльності закладів вищої освіти України і формуванні музейної культури студентів;

- підвищеними вимогами до формування загальнокультурних і громадянських компетентностей здобувачів вищої освіти та недостатністю,

фрагментарністю залучення фондів, колекцій, експозицій державних, громадських, приватних музеїв до освітнього процесу.

Метою дослідження визначено комплексний аналіз розвитку музейної педагогіки в закладах вищої освіти України впродовж 90-х років ХХ – першої чверті ХХІ ст. з метою модернізації науково-дослідної роботи здобувачів освіти, викладачів, науковців у галузі музейної освіти та формування музейної культури студентів.

Комплексні дослідження в галузі сучасної української музейної педагогіки, теоретико-методичні засади її становлення як науки та перспективного напрямку освітньо-виховної діяльності закладів вищої освіти здійснили у своїх працях Т. Белофастова, О. Бондарець, О. Караманов, Р. Маньковська, І. Медведєва, С. Муравська, Ю. Омельченко, Ю. Павленко, Н. Пусепліна, В. Снагощенко, Н. Філіпчук, І. Удовиченко та ін. Досвід використання музейної педагогіки у процесі навчання здобувачів вищої освіти, формування професійних компетентностей майбутніх фахівців, виховання патріотизму і національної свідомості розглядали Г. Білавич, Т. Васютіна, П. Вербицька, І. Данильченко, О. Дрогобицька, О. Квас, О. Кірдан, О. Комова, А. Королько, В. Надольська, Ю. Песоцька, Н. Писаревська, Л. Прокопів, О. Салата, Н. Салига, Л. Самойленко, В. Стинська, В. Харитонов, Л. Хрящевська, І. Червінська, І. Чмелик, Р. Шикуча, Л. Яновська та ін.

Законодавчою та нормативно-правовою базою освітньо-виховної діяльності музейних установ ЗВО стали Закони України «Про музеї та музейну справу» (1995), «Про охорону культурної спадщини» (2000), «Про вищу освіту» (2014), «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (2022), «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу» (2025); Положення про музей при закладах освіти системи Міністерства освіти України (1997), Положення про музейний фонд України (2020); Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2022), Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 рр. та ін.

Аналіз концептуально-теоретичних позицій сучасних науковців дав змогу констатувати, що під музейною педагогікою розуміється як педагогічна дисципліна (вузьке значення), так і освітня технологія, сфера науково-практичної діяльності музеїв (широке значення). Наукова дисципліна «музейна педагогіка» досліджує історію освітньої діяльності музеїв, забезпечує методологічний підхід до реалізації освітньої функції музеїв, вивчає взаємодію музеїв з освітніми установами та специфіку формування наукового світогляду, системи цінностей і громадянської позиції здобувачів освіти в процесі музейної комунікації. Освітня технологія «музейна педагогіка» забезпечує передавання культурного досвіду через педагогічний процес в умовах музейного середовища. У дисертаційній роботі акцентовано увагу, перш за все, на ролі музейної педагогіки у закладах вищої освіти як сучасної освітньої технології, що забезпечує формування наукового світогляду, музейної культури здобувачів освіти, активної громадянської позиції студентської молоді, їхньої національної ідентичності.

У процесі дисертаційного дослідження вивчено і проаналізовано освітньо-виховну діяльність музейних установ та досвід музейно-педагогічної роботи у 51 закладі вищої освіти III-IV рівнів акредитації усіх регіонів України. Серед них – 16 класичних університетів, 9 – педагогічних, 7 – технічних, 4 – медичних, 5 – мистецьких, 2 – аграрних, 1 – теологічний, 3 – військових та правоохоронних ЗВО, 4 – обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти. У даних закладах досліджено педагогічну діяльність 91 музейної установи.

У дисертації наголошується, що усі напрями діяльності музеїв системи вищої освіти можна поділити на два блоки: науково-педагогічні та музеєзнавчі. До першого блоку віднесено такі напрями: науково-дослідницький, освітній, виховний, просвітницький. До другого блоку віднесено такі напрями: науково-фондовий, науково-експозиційний, реставраційний, пам'яткоохоронний, комплектування музейних зібрань. Ключове значення для розуміння проблеми музейно-педагогічної діяльності у закладах вищої освіти має характеристика напрямів музейної роботи, віднесених до першого блоку, а саме «Науково-педагогічні напрями». На основі вивчення досвіду роботи багатьох навчальних

музеїв у дослідженні з'ясовано організаційно-методичні та дидактичні форми діяльності, що притаманні кожному напрямку.

Підкреслюється, що активне впровадження музейної педагогіки у ЗВО сприяє формуванню і становленню у студентів наукового світогляду, музейної культури, естетичної мотивації, навичок прикладного застосування отриманих у музеї знань, соціалізації і позитивного досвіду поведінки, особистісного ставлення до культурних цінностей, креативного мислення і творчої активності, громадянської і національної ідентичності, мотивації до пошуково-дослідницької та інтерактивної діяльності.

У процесі дисертаційного дослідження розроблено періодизацію та виділено 5 етапів формування музейно-освітнього простору та розвитку музейної педагогіки в закладах вищої освіти України у період незалежності:

- перший етап – адаптаційний (1991-1996 рр.) охоплював період від проголошення незалежності України до прийняття Закону України «Про музеї та музейну справу» (1995) та нової Конституції України (1996). На цьому етапі почалося реформування освітньої та виховної роботи в музеях закладів вищої освіти, перепрофілювання існуючих музеїв, їхня реекспозиція та оновлення відповідно до нових вимог;

- другий етап – практично-орієнтований (1997-2006 рр.) характеризувався прийняттям та реалізацією у системі вищої освіти таких нормативних документів, як «Положення про музей при закладі вищої освіти системи Міністерства освіти України» (1997) та «Про внесення змін до положень щодо музеїв при навчальних закладах, що перебувають у сфері управління МОН України» (2006). У цей період починається активна інтеграція музеїв в освітній простір, створюється багато нових історичних, етнографічних, мистецьких, технічних, меморіальних музеїв, спостерігаються системні зрушення в організації та проведенні музейно-педагогічної діяльності у закладах вищої освіти України;

- третій етап – науково-освітній (2007-2013 рр.) відзначився важливими позитивними змінами у сфері педагогічної діяльності музеїв закладів вищої освіти, які стали ініціаторами та учасниками багатьох всеукраїнських і регіональних

музейних проєктів і програм, інших тематичних заходів. Така діяльність забезпечила усвідомлення сучасної освітньо-педагогічної місії музею та оволодіння новітніми методиками музейної роботи у системі вищої освіти, що сприяло реалізації Концепції національного виховання студентської молоді (2009). На цьому етапі спостерігався активний розвиток наукових досліджень в галузі музейної педагогіки як окремого напрямку гуманітарних наук та освітньої технології, зорієнтованої на активну участь студентської молоді у створенні нових музейних експозицій та музейних виставок. Характерним було започаткування музейних інтернет-порталів, вебсайтів та вебсторінок музеїв освітніх закладів, які пропагують роботу музейних закладів, висвітлюють організаційно-методичні та правові аспекти музейної діяльності;

- четвертий етап – інноваційно-комунікаційний (2014-2021 рр.), який охопив період від перемоги Революції гідності до початку повномасштабної російсько-української війни, позначився активізацією національно-патріотичного виховання студентської молоді та зростанням ролі музейної освіти у процесі становлення громадянського суспільства. Значна робота проведена музейними установами закладів вищої освіти у процесі реалізації завдань, що містилися у таких документах МОН України: «Про приведення у відповідність експозицій музеїв, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України» (2018), Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2019) та ін.;

- п'ятий етап – громадсько-політичний (2022-2025 рр.) відзначається зміною умов музейно-освітньої діяльності в умовах повномасштабної російсько-української війни. Характерним стало згорання музейної діяльності у закладах вищої освіти на окупованих українських територіях, релокація окремих навчальних музеїв до безпечних регіонів, активізація віртуальних музейних занять і проєктів для студентів. Значних зусиль докладають музейні фахівці, науковці та здобувачі вищої освіти для відновлення музейних експозицій після руйнування музеїв освітніх закладів російськими загарбниками. Музейні педагоги пріоритетну увагу зосереджують на реалізації в освітньому процесі вимог Законів України «Про

основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (2022), «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу» (2025), оновленої Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України» (2022).

Наукова новизна і теоретичне значення дисертації полягають у тому, що уперше:

- здійснено комплексний аналіз розвитку музейної педагогіки у закладах вищої освіти України впродовж 90-х рр. ХХ – першої чверті ХХІ ст.;
- розроблено періодизацію формування музейно-освітнього простору та розвитку музейної педагогіки у ЗВО України в 90-х рр. ХХ – першій чверті ХХІ ст.;
- уведено до наукового обігу масив різновидових джерел, що стосуються розвитку української музейної педагогіки;
- проаналізовано досвід використання освітньо-виховного потенціалу різних профілів і видів музеїв у процесі вивчення здобувачами вищої освіти музейної педагогіки;
- визначено перспективні напрями розвитку української музейної педагогіки в сучасному освітньому просторі України.

У дисертаційній роботі

- *уточнено:* наукові уявлення про поняттєво-категоріальний апарат з досліджуваної проблеми (категорії «музейна педагогіка», «музейний педагог», «музейно-освітній простір», «музейна освіта», «музейна культура»); історіографію проблеми музейно-педагогічної діяльності у ЗВО за досліджуваного періоду;
- *удосконалено:* практичний внесок окремих музеєзнавців, музейних педагогів-новаторів, науковців у розвиток музейної освіти студентської молоді.

Новий рівень розвитку в науковій роботі отримали:

- дослідження специфіки формування фахових і загальнокультурних компетентностей здобувачів вищої освіти засобами музейної педагогіки.

Практичне значення результатів дослідження полягає в проєктуванні та впровадженні елективного курсу «Музейна педагогіка»; розробці методичних матеріалів: «Класифікатор музеїв закладів вищої освіти України», «Наукові

взаємозв'язки музейної педагогіки», «Ключові якості сучасного музейного педагога ЗВО», «Сучасні форми організації педагогіки музейної діяльності у ЗВО», логіко-функціональні моделі «Музейна педагогіка в освітньому просторі Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (1991-2025 рр.)», «Формування музейно-освітнього простору закладів вищої освіти України»; створенні інтерактивного студентського путівника «Музейний простір Прикарпаття» (свідоцтво ДО «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» про реєстрацію авторського права №138343 від 28.07.2025 р.); визначенні рекомендацій та перспектив розвитку музейної педагогіки в закладах вищої освіти України.

Окрім того, корисними для теорії і практики музейно-педагогічної діяльності у ЗВО будуть результати пілотного діагностичного опитування здобувачів вищої освіти на тему «Роль музейної освіти у формуванні особистості сучасного студента».

Зміст і результати дослідження, а також авторські розробки можуть використовуватися: науково-педагогічними працівниками при викладанні дисциплін «Музейна педагогіка», «Музезнавство», «Культурологія», «Мистецтвознавство», «Українознавство», «Краєзнавство» та ін., підготовці навчально-методичних матеріалів, плануванні просвітницьких заходів, розробці й упровадженні освітніх інтернет-ресурсів і цифрових технологій; студентами для формування музейної культури та опанування сучасних форм музейно-педагогічної діяльності; музейними педагогами та працівниками закладів вищої освіти у професійній діяльності; фахівцями освітньої та культурної галузі для підвищення кваліфікації у сфері музейної педагогіки.

Ключові слова: музейна педагогіка, музей, заклад вищої освіти, освітній простір, музезнавство, вища освіта, музейна комунікація, музейні колекції, здобувачі вищої освіти, музейна освіта, музейна культура, музей закладу вищої освіти, сучасні освітні технології, засоби музейної педагогіки, музейно-педагогічна діяльність.

ANNOTATION

Paska, A. V. Museum pedagogy as a means of shaping the educational space of higher education institutions in Ukraine (1990s – first quarter of the 21st century).

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 011 Educational and Pedagogical Sciences – Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk, 2024.

The dissertation is devoted to the study of the peculiarities of the development of museum pedagogy as a scientific pedagogical discipline and educational technology in the field of practical activities of museums of higher education institutions of Ukraine during the 1990s – first quarter of the 21st century. This period was extremely significant and intense in terms of introducing new Ukrainian studies values into the museum space and shaping the scientific worldview, patriotism, and national identity of students through museum pedagogy. The museums of institutes, academies, and universities became true scientific research, educational, methodological, and cultural-educational units in the system of higher education in Ukraine.

Despite the existence of a significant body of domestic research examining individual aspects of the outlined issue, the level of its scientific study still cannot be considered sufficient. The generalization of data on the processes of the formation of Ukrainian museology and the results of the analysis of scientific sources revealed a number of contradictions that need to be eliminated at various levels of scientific research, in particular between:

- the unique ethnocultural, educational, scientific, and academic heritage of the Ukrainian people, created over many centuries, and the insufficiently complete and systematic use of its potential in the museum and educational activities of higher education institutions in Ukraine and in the formation of museum culture among students;
- the increased requirements for the formation of general cultural and civic competencies of higher education seekers and the insufficient and fragmentary involvement of funds, collections, and exhibitions of state, public, and private museums in the educational process.

The aim of the study is to provide a comprehensive analysis of the development of museum pedagogy in higher education institutions in Ukraine during the 1990s and the first quarter of the 21st century with a view to modernizing the research work of students, teachers, and scholars in the field of museum education and shaping the museum culture of students.

Comprehensive research in the field of modern Ukrainian museum pedagogy, the theoretical and methodological foundations of its formation as a science and a promising direction of educational and upbringing activities of higher education institutions were carried out in the works of T. Belofastova, O. Bondarets, O. Karamanov, R. Mankovska, I. Medvedeva, S. Muravska, Yu. Omelchenko, Yu. Pavlenko, N. Puseplina, V. Snagoshchenko, N. Filipchuk, I. Udovychenko, and others. The experience of using museum pedagogy in the process of teaching higher education students, forming the professional competencies of future specialists, and fostering patriotism and national consciousness has been examined by G. Bilavich, T. Vasyutina, P. Verbytska, I. Danilchenko, O. Drohobychka, O. Kvas, O. Kirdan, O. Komova, A. Korolko, V. Nadolska, Yu. Pesotska, N. Pysarevska, L. Prokopiv, O. Salata, N. Salyga, L. Samoilenko, V. Stynska, V. Kharitonov, L. Khryashchevska, I. Chervinska, I. Chmelik, R. Shikula, L. Yanovska, and others.

The legislative and regulatory framework for the educational and educational activities of museum institutions of higher education institutions is provided by the Laws of Ukraine «On Museums and Museum Affairs» (1995), «On the Protection of Cultural Heritage» (2000), «On Higher Education» (2014), «On the Basic Principles of State Policy in the Sphere of Establishing Ukrainian National and Civic Identity» (2022), «On the Principles of State Policy on National Memory of the Ukrainian People» (2025); Regulations on museums at educational institutions of the Ministry of Education of Ukraine (1997), Regulations on the Museum Fund of Ukraine (2020); Concept of National Patriotic Education in the Education System of Ukraine (2022), Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022-2032, etc.

An analysis of the conceptual and theoretical positions of contemporary scholars has made it possible to conclude that museum pedagogy is understood both as a

pedagogical discipline (narrow meaning) and as an educational technology, a sphere of scientific and practical activity of museums (broad meaning). The scientific discipline of «museum pedagogy» studies the history of educational activities of museums, provides a methodological approach to the implementation of the educational function of museums, studies the interaction of museums with educational institutions and the specifics of the formation of a scientific worldview, a system of values, and the civic position of students in the process of museum communication. The educational technology of «museum pedagogy» ensures the transfer of cultural experience through the pedagogical process in a museum environment. The dissertation focuses primarily on the role of museum pedagogy in higher education institutions as a modern educational technology that ensures the formation of a scientific worldview, museum culture among students, active civic attitudes among young people, and their national identity.

In the course of the dissertation research, the educational and upbringing activities of museum institutions and the experience of museum-pedagogical work in 51 higher education institutions of III-IV accreditation levels in all regions of Ukraine were studied and analyzed. Among them are 16 classical universities, 9 pedagogical, 7 technical, 4 medical, 5 art, 2 agricultural, 1 theological, 3 military and law enforcement higher education institutions, and 4 regional institutes of postgraduate pedagogical education. These institutions have researched the pedagogical activities of 91 museum institutions.

The dissertation emphasizes that all areas of activity of museums in the higher education system can be divided into two blocks: scientific and pedagogical, and museological. The first block includes the following areas: scientific research, education, upbringing, and enlightenment. The second block includes the following areas: scientific and archival, scientific and exhibition, restoration, preservation, and museum collection development. The characteristics of the areas of museum work included in the first block, namely «Scientific and pedagogical areas», are key to understanding the problem of museum and pedagogical activities in higher education institutions. Based on the study of the experience of many educational museums, the research identified the organizational, methodological, and didactic forms of activity characteristic of each area.

It is emphasized that the active implementation of museum pedagogy in higher education institutions contributes to the formation and development of students' scientific worldview, museum culture, aesthetic motivation, skills in the applied use of knowledge gained in museums, socialization and positive behavioral experience, a personal attitude to cultural values, creative thinking and creative activity, civic and national identity, and motivation for research and interactive activities.

In the course of the dissertation research, a periodization was developed and five stages of the formation of the museum-educational space and the development of museum pedagogy in higher education institutions of Ukraine during the period of independence were identified:

- the first stage—adaptation (1991–1996)—covered the period from the proclamation of Ukraine's independence to the adoption of the Law of Ukraine «On Museums and Museum Affairs» (1995) and the new Constitution of Ukraine (1996). At this stage, the reform of educational and upbringing work in museums of higher education institutions began, along with the re-profiling of existing museums, their re-exhibition, and updating in accordance with new requirements;

- the second stage – practice-oriented (1997-2006) – was characterized by the adoption and implementation of such regulatory documents in the higher education system as the «Regulations on Museums at Higher Education Institutions of the Ministry of Education of Ukraine» (1997) and «On Amendments to the Regulations on Museums at Educational Institutions under the Authority of the Ministry of Education and Science of Ukraine» (2006). During this period, the active integration of museums into the educational space began, many new historical, ethnographic, art, technical, and memorial museums were created, and systemic changes were observed in the organization and conduct of museum and educational activities in higher education institutions in Ukraine;

- the third stage – scientific and educational (2007-2013) – was marked by important positive changes in the pedagogical activities of museums at higher education institutions, which became initiators and participants in many national and regional museum projects and programs, as well as other thematic events. Such activities ensured awareness of the museum's contemporary educational and pedagogical mission and

mastery of the latest museum work methods in the higher education system, which contributed to the implementation of the Concept of National Education of Student Youth (2009). At this stage, there was active development of scientific research in the field of museum pedagogy as a separate branch of the humanities and educational technology, focused on the active participation of students in the creation of new museum exhibitions and museum displays. A characteristic feature was the launch of museum internet portals, websites, and web pages of educational institutions' museums, which promote the work of museum institutions and highlight the organizational, methodological, and legal aspects of museum activities;

- the fourth stage – innovation and communication (2014-2021), which covered the period from the victory of the Revolution of Dignity to the start of the full-scale Russian-Ukrainian war, was marked by the intensification of national-patriotic education of students and the growing role of museum education in the process of building civil society. Significant work has been carried out by museum institutions of higher education in the process of implementing the tasks contained in such documents of the Ministry of Education and Science of Ukraine as the Concept of National Patriotic Education in the Education System of Ukraine (2019), «On bringing museum exhibitions under the jurisdiction of the Ministry of Education and Science of Ukraine» (2018) etc.;

- the fifth stage – socio-political (2022-2025) – is marked by a change in the conditions of museum and educational activities in the context of a full-scale Russian-Ukrainian war. This stage is characterized by the curtailment of museum activities in higher education institutions in the occupied Ukrainian territories, the relocation of some educational museums to safe regions, and the intensification of virtual museum classes and projects for students. Museum specialists, scientists, and higher education students are making significant efforts to restore museum exhibitions after the destruction of educational institutions' museums by Russian invaders. Museum educators are focusing their attention on implementing the requirements of the Law of Ukraine «On the Basic Principles of State Policy in the Sphere of Affirming Ukrainian National and Civic Identity» (2022), the updated Concept of National Patriotic Education in the Ukrainian

Education System (2022), and the Law of Ukraine «On the Principles of State Policy on National Memory of the Ukrainian People» (2025).

The scientific novelty and theoretical significance of the dissertation lie in the fact that for the first time:

- a comprehensive analysis of the development of museum pedagogy in higher education institutions of Ukraine during the 1990s and the first quarter of the 21st century has been carried out;

- a periodization of the formation of the museum-educational space and the development of museum pedagogy in higher education institutions of Ukraine in the 1990s and the first quarter of the 21st century has been developed;

- a large number of diverse sources related to the development of Ukrainian museum pedagogy have been introduced into scientific circulation;

- the experience of using the educational and upbringing potential of various types and profiles of museums in the process of studying museum pedagogy by higher education students has been analyzed;

- promising directions for the development of Ukrainian museum pedagogy in the modern educational space of Ukraine have been identified.

In the dissertation

- *the following have been clarified*: scientific ideas about the conceptual and categorical apparatus of the problem under study (the categories of «museum pedagogy», «museum educator», «museum educational space», «museum education» and «museum culture»); the historiography of the problem of museum-pedagogical activity in higher education institutions during the period under study;

- *improved*: the practical contribution of individual museum specialists, innovative museum educators, and scientists to the development of museum education for students.

A new level of development in scientific work has been achieved in:

- research into the specifics of developing professional and general cultural competencies in higher education students through museum pedagogy.

The practical significance of the research results lies in the design and implementation of the elective course «Museum Pedagogy»; the development of

methodological materials: «Classifier of Museums of Higher Education Institutions of Ukraine», «Scientific Interrelationships of Museum Pedagogy», «Key Qualities of a Modern Museum Educator in Higher Education Institutions», «Modern Forms of Organization of Museum Pedagogy in Higher Education Institutions», logical-functional models «Museum Pedagogy in the Educational Space of Vasyl Stefanyk Carpathian National University (1991-2025)», «Formation of the Museum and Educational Space of Higher Education Institutions in Ukraine»; creation of an interactive student guide «Museum Space of the Carpathian Region» (certificate of the Ukrainian National Office of Intellectual Property and Innovation on copyright registration No. 138343 dated July 28, 2025); determining recommendations and prospects for the development of museum pedagogy in higher education institutions of Ukraine.

In addition, the results of a pilot diagnostic survey of higher education seekers on «The role of museum education in shaping the personality of a modern student» will be useful for the theory and practice of museum-pedagogical activities in higher education institutions.

The content and results of the study, as well as the author's developments, can be used: by scientific and pedagogical workers in teaching the disciplines «Museum Pedagogy», «Museology», «Cultural Studies», «Art Studies», «Ukrainian Studies», «Local History» etc. in the preparation of teaching materials, planning of educational events, development and implementation of educational Internet resources and digital technologies; by students for the formation of museum culture and mastering modern forms of museum-pedagogical activity; museum educators and employees of higher education institutions in their professional activities; specialists in the field of education and culture for professional development in the field of museum pedagogy.

Keywords: museum pedagogy, museum, higher education institution, educational space, museology, higher education, museum communication, museum collections, higher education students, museum education, museum culture, museum of a higher education institution, modern educational technologies, museum pedagogy tools, museum-pedagogical activities.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Паска А. Музейна педагогіка як засіб формування етнокультурної ідентичності здобувачів вищої освіти України. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 2. С. 1565-1573. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/19936/19913>
DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-2\(42\)-1565-1573](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-2(42)-1565-1573)
2. Паска А. Формування музейної культури студентської молоді у закладах вищої освіти України. *Молодь і ринок*. 2024. №. 11. С. 133-137. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/312996/307124>
DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.312996>
3. Паска А. Формування освітнього простору засобами музейної педагогіки в університетах республіки Польща. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 72, Том 3. С. 263-268. URL: https://aphn-journal.in.ua/archive/72_2024/part_3/41.pdf
DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/72-3-39>
4. Паска А. Музейна педагогіка в закладах вищої освіти України та Республіки Польща: історіографічний аспект. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. №6(20). С. 544-552. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/5067/5095>
DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-6\(20\)-544-552](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-6(20)-544-552)
5. Паска А. Освітньо-виховна діяльність музеїв закладів вищої освіти Івано-Франківщини. *Вісник науки та освіти. Серія: Педагогіка*. 2022. № 5(5). С. 395-409. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/3212/3227>
DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2022-5\(5\)-395-409](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2022-5(5)-395-409)

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. Паска А. Розвиток музейної педагогіки у закладах вищої освіти України (кінець ХХ – перша чверть ХХІ ст.). Звітна наукова конференція науково-педагогічних, докторантів, аспірантів та студентів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника : матеріали наук. конф. (м. Івано-Франківськ, 24-27 березня 2025 р.). Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2025. С. 255-257. URL: <https://drive.google.com/file/d/1NScAYZfMANLaRAKTclXDyaearniSq2RQ/view>
7. Паска А., Паска Т. Формування музейно-освітнього простору та музейної культури студентської молоді у системі вищої освіти України. *Педагогічна наука й освітня практика в реаліях війни: виклики, досвід, перспективи* : міжнар. наук.-практ. конф. (м. Коломия, 26 березня 2025 р.). Коломия, 2025. С. 62-69. URL: <https://kikip.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/94/2025/05/zbirnyk-naukovykh-prats-2025.pdf>
8. Паска А., Паска Т. Патріотичне і громадянське виховання студентської молоді України засобами музейної комунікації в умовах військового стану. *Теорія і практика сучасної науки та освіти* : матеріали XIV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 9-10 січня 2025 р.). Львів, 2025. С. 42-44. URL: <http://www.lviv-forum.inf.ua/save/2025/9-10.01/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>
9. Паска А., Паска Т. Формування патріотизму та національної ідентичності студентів засобами музейної педагогіки. *Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки* : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16 травня 2024 р.). Київ : Педагогічна думка, 2024. С. 155-158. URL: <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2024/10/Vyshyvanka-zbirnyk-2024.pdf>
10. Паска А., Паска Т. Формування національної та громадянської ідентичності молоді засобами музейної педагогіки у закладах вищої освіти Західної України. *Професійний розвиток педагога* : зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. е-

конференції з міжнар. участю. (м. Рівне, 15-16 травня 2024 р.). Рівне : Рівненський державний гуманітарний університет, 2024. С. 66-69. URL: https://drive.google.com/file/d/1L_Sub699S-dSANGwXY4N4a85ooC7kVOt/view

11. Паска А., Паска Т. Історичні витoki музейної педагогіки у закладах вищої освіти України. *Сучасна українська освіта: виклики, стратегії технології* : зб. наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дрогобич, 21-22 березня 2024 р.) / за ред. Т. Пантюк, А. Федорович. Дрогобич : Видавництво «Трек ЛТД», 2024. С. 38-42.

12. Паска А. Сучасні тенденції дослідження педагогічної діяльності музеїв у закладах вищої освіти України та Республіки Польща. *Розвиток науки та техніки: виклики 2024 року* : міжнар. інтернет-конф. (м. Чернівці, 19 січня 2024 р.). Чернівці, 2024. С. 202-208. URL: https://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2024/03/Chernivtsi_190124.pdf

13. Паска А. Формування історичної свідомості дітей та молоді Прикарпаття засобами музейної педагогіки. *Доступність і неперервність освіти впродовж життя: зарубіжний досвід та національна практика* : наук.-практ. інтернет-конф. (з міжнар. участю). Івано-Франківськ, 2022. С. 34-37.

14. Паска А. Особливості музейної педагогіки в закладах вищої освіти Прикарпаття (1991–2022 рр.). Звітна наукова конф. викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2022 рік Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника : матеріали наук. конф. (м. Івано-Франківськ, 3–7 квітня 2023 р.). Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2023. С. 99-102. URL: <https://nauka.cnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/122/2023/07/2023-tezy-vyk.pdf>

15. Паска А. Виховання національної свідомості та патріотизму засобами музейної педагогіки у закладах освіти Івано-Франківщини. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 грудня 2022 р.). Київ, 2022. С. 83-88. URL: <https://kpibs.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/126/2024/03/3.pdf>

16. Паска А. Використання музейної педагогіки у процесі підготовки майбутніх вчителів гірських закладів освіти. *Модернізація системи освіти в*

гірських регіонах: національний і глобальний виміри : матеріали IV міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 22-23 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ.
2022. С. 64-67. URL: [https://kpibs.pnu.edu.ua/wp-
content/uploads/sites/126/2024/03/6.pdf](https://kpibs.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/126/2024/03/6.pdf)